

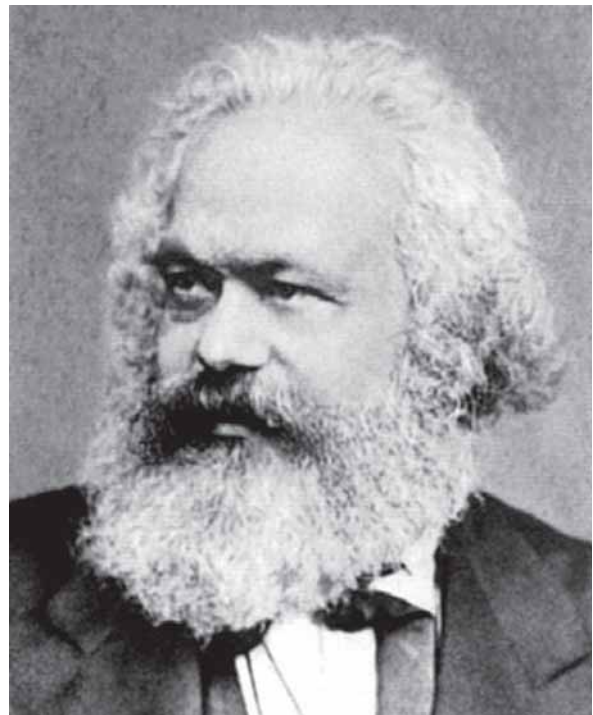
CHUỖNGHÓA MÁC - LENIN VÀ LÖCH SÖTÖ TÖÖNG DAN TÖC

Kỷ niệm 192 năm ngày sinh C. Mác

HÖC THUYẾT MÁC VỀ CON NGƯỜI,VỀ VAI TRÒ SÁNG TẠO LỊCH SỬ CỦA CON NGƯỜI,
PHÁT TRIỂN CON NGƯỜI VÀ GIẢI PHÓNG CON NGƯỜI
(KỶ 1)**NANG HÖU TOAN (*)**

Trong suốt tiến trình phát triển lịch sử của loài người, con người và bản chất con người, mối quan hệ giữa con người - tự nhiên - xã hội, vai trò chủ thể sáng tạo lịch sử của con người và vai trò giải phóng con người luôn là nội dung cốt lõi của tất cả các lĩnh vực khoa học. Mỗi lĩnh vực khoa học nghiên cứu một mặt, một khía cạnh nào đó của con người. Các khoa học tự nhiên thường tập trung nghiên cứu bản thể sinh học, cấu trúc sinh học của con người. Trong khi nội dung các khoa học xã hội và nhân văn lại tập trung vào lĩnh vực tinh thần - một lĩnh vực hết sức đặc trưng của con người. Các khoa học này ngày càng nhiều thành công nâng cao trong công cuộc khám phá con người. Song, khi phải nói về những câu hỏi, nhờ bản chất con người là gì, con người có vai trò gì trong thế giới tự nhiên, trong xã hội loài người và trong chính sự phát triển của con người... thì không chỉ khoa học tự nhiên, mà cả các khoa học xã hội và nhân văn cũng không thể trả lời một cách đầy đủ và có sức thuyết phục, ngoài triết học, nhất là triết học Mác.

Khi xây dựng quan niệm duy vật về lịch sử các nhà sáng lập chủ nghĩa Mác đã tạo ra một

Karl Marx (5/5/1818 - 14/3/1883)

ngoài cách mạng trong quan niệm về con người và bản chất con người, về mối quan hệ con người - tự nhiên - xã hội, và trí và vai trò của con người trong tiến trình phát triển lịch sử nhân loại và sự nghiệp giải phóng con người. Với quan niệm duy vật về tất cả những vấn đề nội dung chủ nghĩa

(*) PGS.TS., Viện Triết học – Viện Khoa học Xã hội Việt Nam.

Maic, triết học Maic nói trôithanh học thuyết về con người và giải phóng con người.

1 Khác với Heghen - nhà biểu thị nhất của chủ nghĩa duy tâm khai quan, C.Maic và Ph.Ăngghen cho rằng bản thân những trôu tống tổ tiên, những "yünieim", "yünieim tuyền nói" chế lại sản phẩm, lại sở thể hiện của những nhiều kiến sản xuất và giao tiếp nhất như của con người. Phải phân quan niệm duy tâm - tổ tiên về bản chất con người của Heghen, hai ông nói coi những trôu tống tổ tiên, những "yünieim", "yünieim tuyền nói" chẳng qua chế lại sở xuyên tác về bản chất thức sở của con người. Trong tác phẩm *Hệ tống tống Nối*, C.Maic và Ph.Ăngghen nói rằng như: "Tống toán những lúc lũng sản xuất, những tổ tiên và những hình thức xã hội của sở giao tiếp mà mỗi cái nhân và mỗi thể thể thấy hiện có lại sở thể hiện thức của cái mà các nhà triết học hình dung lại "thức thể", lại "bản chất con người", của cái mà họ nói tới sung hoặc nói kích, một sở thể hiện thức mà các ông và anh họ của nói nói với sở phát triển của con người không hề bị ngăn trôu bởi việc các nhà triết học với tổ cách lại "Tổ yüthức" và "Keiduy nhất" nói dạy chúng lại nói⁽¹⁾.

Trong quan niệm của các nhà sáng lập chủ nghĩa Maic, con người bao giờ cũng bắt đầu từ sở nhân thức những tiên về xuất phát của nói sống và của lịch sở Bằng việc "nghiên cứu những nói tống coi thức, sống năng, nghiên cứu sở phát triển lịch sở và những kết quả của sở phát triển ấy"⁽²⁾, với các ông, nhân thức về lịch sở không phải là sở nhìn nhận cái bên ngoài. Lịch sở là kết quả hoạt năng của chính con người; nhân thức về lịch sở thức chất cũng là sở nhân thức về hoạt năng của chính con người, lại nắm bắt tiến trình lịch sở của con người.

Nói với quan niệm của các nhà triết học thuộc phái Heghen về mọi quan hệ giữa *cái nhân tính* và *cái phi nhân tính*, giữa *con người* và *không phải người*, C.Maic và Ph.Ăngghen chế rõ nói là quan niệm hoàn toàn trôu tống. Những suy luận về cái nhân tính và cái phi nhân tính

chế với ý nghĩa và hợp lý nếu quy nói về bản chất của sở phát triển sản xuất và các phương thức nấp ổng như câu của con người. Các ông viết: "Tổ người không như "người" thích ổng với những quan hệ nhất như *thống trị* trong một giai đoạn phát triển nào nói của sản xuất và thích ổng với phương thức thoả mãn nhu cầu do những quan hệ ấy quyết định, - cũng tống nhờ tống phủ như "phi nhân" thích hợp với những ý nghĩa hơn phủ như bên trong phương thức sản xuất hiện hành những quan hệ thống trị ấy và phương thức thoả mãn nhu cầu thống trị trong nhiều kiến coi những quan hệ ấy, những ý nghĩa do chính cái giai đoạn sản xuất ấy không ngừng sản sinh ra hàng ngày"⁽³⁾.

Việc nhận thức bản chất con người và nói sống xã hội của con người, theo các nhà sáng lập chủ nghĩa Maic, con người cần phải nói hiểu một cách hiện thức trong nói sống xã hội hiện thức - coi thể của họ. Nói "không phải những con người ôi trong một tình trạng biệt lập và coi như tống tống mà là những con người trong quá trình phát triển - quá trình phát triển hiện thức và coi thể thấy nói bằng kinh nghiệm - của họ đời những nhiều kiến nhất như"⁽⁴⁾. C.Maic và Ph.Ăngghen viết: "Những tiên về xuất phát của chúng tôi không phải là những tiên về tuy tiên, không phải là giai đoạn; nói là những tiên về hiện thức mà người ta chế coi thể bỏ qua trong trí tống tống mà thôi. Nói là những cái nhân hiện thức, lại hoạt năng của họ và những nhiều kiến sinh hoạt và chất của họ, những nhiều kiến mà họ thấy coi sản cũng nhờ những nhiều kiến do hoạt năng của chính họ tạo ra"⁽⁵⁾. Cói tiên về nói tiên của mỗi sở tồn tại của con người và do nói là tiên về của mỗi lịch sở - nói là con người phải coi khai năng sống rõ môi coi thể "lịch sở", các ông cho rằng, hành vi lịch sở nói tiên của con người lại "việc sản xuất trong những tổ liệu về thoả mãn những nhu cầu ấy, việc sản xuất ra bản thân nói sống và chất"⁽⁶⁾. Hành vi lịch sở trong hoạt năng xã hội của con người, theo các ông, lại những quan hệ cơ bản, mang

(1) C.Maic và Ph.Ăngghen. *Toán tập*, t.3. Nxb Chính trị Quốc gia, Hà Nội, 1995, tr.55.

(2) C.Maic và Ph.Ăngghen. *Sđđ*, t.27, tr.23.

(3) C.Maic và Ph.Ăngghen. *Sđđ*, t.3, tr.633 - 634.

(4) C.Maic và Ph.Ăngghen. *Sđđ*, t.3, tr.38.

(5) C.Maic và Ph.Ăngghen. *Sđđ*, t.3, tr.28 - 29.

(6) C.Maic và Ph.Ăngghen. *Sđđ*, t.3, tr.39 - 40

tính lịch số lượng những phòng điện cô bản của đời sống xã hội. Với quan niệm nội các ông cho rằng, số xuất hiện những nhu cầu mới, số sản xuất ra bản thân con người cũng là một phòng thóc hoạt động chung, một hình thức giao tiếp xã hội nhất định của con người.

Việc nở ra một cách mới về nhiệm vụ nhân thức đời sống xã hội hiện thức của con người, phát hiện bản chất con người ở các nhà sáng lập chủ nghĩa Mác nói về thể hiện khái niệm về việc các ông phê phán quan niệm của Phoiôbác về con người. Trong bức thư gửi C.Mác ngày 19-11-1844, Ph.Ăngghen nói rằng “con người” của Phoiôbác là “cái phải sinh từ Thôn đê”; Phoiôbác thì từ Thôn đê nên “con người” và do vậy, “con người” của ông vẫn còn nằm ở ngoài lề trên một lớp “hàng quang trấu tống thân thành”. Ph.Ăngghen cho rằng, con người thật sự dẫn nên “con người” là con người hoàn toàn ngược lại. Chúng ta phải xuất phát từ cái “tôi”, từ “cái nhân mang tính kinh nghiệm, cái thể xác”, những không phải để đảm bảo đời sống này, mà phải từ cái nhân nội tâm tôi “con người”. “Con người” sẽ mãi mãi là nhân vật hỗ trợ, nếu cô số của nội không phải là “con người mang tính kinh nghiệm”. Chúng ta phải xuất phát từ chủ nghĩa duy vật, nếu chúng ta muốn làm cho “yếu tố” của chúng ta và các biệt là “con người” của chúng ta trở thành một cái gì nội hiện thức. Chúng ta phải từ cái nền nhất định rút ra cái phổ biến, “chỗ không phải từ cái chính bản thân mình hoặc từ cái không tồn tại, như Hegel nói làm”. Và theo ông, “cái nhân mang tính thể xác là cơ sở thực sự, là xuất phát điểm thực sự cho “con người” của chúng ta” và do vậy, “cũng phải là điểm xuất phát cho tình yêu của chúng ta nói với con người, nếu không thì tình yêu ấy sẽ treo lơ lửng trong không khí”⁽⁷⁾. Theo Ph.Ăngghen, chúng ta cần phải nghiên cứu một cách cụ thể một cách kinh nghiệm về các cái nhân, và mục đích cuối cùng của việc nghiên cứu các cái nhân trong hiện thức kinh nghiệm của họ là tiến tới “con người”. Với quan niệm ấy, Ph.Ăngghen cho rằng, các cái thể xác “con người” theo nghĩa của nó khi xuất phát từ các cái nhân trải nghiệm, bằng xương, bằng thịt và các cái trên cơ

số ấy, các cái nhân mới không còn tồn tại là các cái nhân, mà trở thành những con người hiện thức với năng lực của nó

Phản tích quá trình tích lũy người thu “năm này mai vậy bun nhô” của chủ nghĩa tự bản, phản tích tình trạng lao động bị tha hoá số bản cũng hoạt động nói và thực nói của người công nhân, các nhà sáng lập chủ nghĩa Mác nói nên nhân thức về tính mâu thuẫn của số phát triển: “Trong thời nay chúng ta, mỗi số vật nếu tồn tại hoàn hảo bao hàm mặt nó là của nó. Chúng ta thấy rằng những máy móc của số xã hội mạnh mẽ trong việc giảm bớt lao động của con người và làm cho lao động của con người có kết quả, thì lại đem lại nỗi sợ hãi về số việc quê nên cho con người... Tất cả những phát minh của chúng ta và tất cả số tiến bộ của chúng ta tồn tại hoàn hảo đang dẫn tới cho là những lực lượng vật chất thì nó cần ban cho một đời sống tinh thần, con người sống của con người với nó bị tước mất các mặt tinh thần rồi thì nay lại bị hai thập xuống trình nó những lực lượng vật chất tồn tại”⁽⁸⁾. Từ quan niệm nội các ông nói về việc thể hiện tổng thể hoạt động chủ nghĩa tự bản: “Lao động bị tha hoá làm cho thân thể của bản thân con người, cũng nhờ giới tự nhiên ở bên ngoài con người, cũng nhờ bản chất tinh thần của con người, bản chất nhân loại của con người, trở thành xa lạ với con người”⁽⁹⁾.

Nhờ vậy, trong quan niệm của các nhà sáng lập của chủ nghĩa Mác, tính hiện thức của con người và bản chất con người nói về thể hiện trước hết ở chỗ con người tồn tại khách quan trong hoạt động thực tiễn của nó. Số tồn tại của con người là tồn tại thực, hiện nhiên, cảm tính chủ không phải là cái gì nội mang tính trừu tượng.

2Khi phê phán quan niệm duy tâm về bản của Hegel về con người, ngay từ năm 1843, C.Mác nói quan niệm con người là một thực thể hiện thức. Trong *Góp phần phê phán triết học pháp quyền của Hegel*, ở Lời nói đầu, C.Mác nói rằng “con người” không phải là một sinh vật trừu tượng, mà là một người ngoài thế giới. Con người chính là thế giới con

⁽⁷⁾ C.Mác và Ph.Ăngghen. *Sđđ.*, t.27, tr.23.

⁽⁸⁾ C.Mác và Ph.Ăngghen. *Sđđ.*, t.12, tr.10.

⁽⁹⁾ C.Mác và Ph.Ăngghen. *Sđđ.*, t.42, tr.138.

ngôôí, laínhañnôôíc, laíxaíhoá"⁽¹⁰⁾. Trong *Bain tháib kinh téá- triet hóic nám 1844*, với phẩm trư "lao ñoing bò tha hoá", C.Maic ñaí xây ñoing một heá thóing lýluáin triet hóic cóikhaínáing soi saing con ñoông giái phoing nháin loáii, khác phuc triet ñeá tình tráing tha hoáicủa con ngôôí. Vào mùa xuân năm 1845, khi pheáphan Phoiôbaéc ñaí "hoátan theágióii toín giái vào cô sôitrán tuc của noí", ñaí hoátan bain cháit toín giái vào bain cháit con ngôôí, C.Maic cho ráing: "Toín giái bién bain cháit con ngôôí thanh *tính hién thóic áib tóoing*, vì *bain cháit con ngôôí* không cóitính hién thóic thóic sôí. Do ñoí ñaú tranh chóing toín giái laúgian tiếp ñaú tranh chóing *cáii theágióii maí laíc thuítính* than của noí laútoín giái"⁽¹¹⁾. Với quan niém ñoí C.Maic cho ráing pheáphan toín giái, pheáphan tính cháit áib tóoing veátính hién thóic của con ngôôí phải gáin lién một cách tróic tiếp với giái phoing con ngôôí veámáit tính than. "Viéc pheáphan toín giái ñang lam cho con ngôôí thoát khoí áib tóoing, ñeá con ngôôí suy ñoing, hanh ñoing, xây ñoing tính hién thóic của mình..., ñeácon ngôôí xoay quanh bain than mình"⁽¹²⁾, giúp con ngôôí tróivềvớisôí toín tai hién thóic, chái chính của mình, ñoí máit với chính mình trong cáic quan heáxaíhoá.

Tiếp tuc quan niém này, trong *Luáin côngg veí Phoiôbaéc*, C.Maic ñaí ñi ñeáin khaing ñoing: "*Bain cháit con ngôôí không phải laí một cáii tróu tóoing cóihóu của cáinhan riêng biét. Trong tính hién thóic của noí bain cháit con ngôôí laítóing hoá ñhóing quan heáxaíhoá*"⁽¹³⁾ (Chung toá nhân máinh - Ñ.H.T). Ñaý laíluáin niém nóitieg váitieu biéu của triet hóic Maic veábain cháit con ngôôí. Luáin niém này ñaí tróithanh cô sôí lýluáin khoa hóic cho chuinghóa Maic vàocáic khoa hóic khaic khi nghién còu, giái quyét vàñeácon ngôôí. Nhiéu nhaátóoing ñaíthoá ñháin ráing, khoimáitím thay trong lịch sôínhan thóic khoa hóic của ñháin loáii một chái lýluáin maímôíi ñhín tóoing ñhò ñhòin giáin, ñhóing veáthóic cháit, láii cóitheásaú saú vào cáin bain hôn luáin niém của C.Maic veábain cháit con ngôôí.

Ñeá ñeáin ñoóic luáin niém ñhán goín, suíc tích

này, C.Maic ñaíphái tráit qua một quatrình nghién còu khoa hóic nghiém tuc vàheá sôic tá má. Khi tiếp thu ñhóing thanh tóu của triet hóic, tróic tiếp laú triet hóic cóá ñeáin Ñoíc, C.Maic ñaí ñháin ra sai lám của Heigen vàPhoiôbaéc veáván ñeábain cháit con ngôôí. C.Maic ñaípheáphan quan niém duy táim tó bién của Heigen veácon ngôôí, khi Heigen coi con ngôôí laíhién than của "yúniém tuyét ñoí". C.Maic cũng ñháin róitính cháit siéu hình trong quan niém của Phoiôbaéc, khi Phoiôbaéc ñoing ñhát tính sinh hóic vào bain cháit con ngôôí, táich con ngôôí ra khoí ñoí sóing xaíhoá, hoátan bain cháit con ngôôí vào bain cháit toín giái, vào ñoí ñaí không thay hoáit ñoing tích còic của con ngôôí laíhoáit ñoing thóic tién, má "chá coi hoáit ñoing lýluáin laíhoáit ñoing ñhích thóic của con ngôôí". C.Maic chá róí "Ñoí sóing xaíhoá, veáthóic cháit, laí cóitính cháit thóic tién. Táit cáin ñhóing sói than bí ñang ñoá lýluáin ñeá chuinghóa than bí, ñeá ñoóic giái ñháp một cách hóip lý trong thóic tién của con ngôôí và trong sói hiéu biét thóic tién áy"⁽¹⁴⁾. Hôn ñoá, khi ñháin máinh vai tróitó lớn của thóic tién, C.Maic ñaí khaing ñoing: "Cáic nhaú triet hóic ñaí chá *giáit thóic* theágióii bằng nhiéu cách khaic nhau, song vàñ ñeá laí *cáii táib* theágióii"⁽¹⁵⁾.

Cáin lóu yúráing, cáii táib theágióii theo quan niém của cáic nhaú kinh ñeáin của chuinghóa Maic không heá laí một quan niém còic ñoan ñhò sau này cói ngôôí cóitính giáit thóic. Ngay cáivới gióii tóinhién, C.Maic vàPh.Añgghen cũng cóin ñhóing tó tóoing ráit gáin với quan niém hién ñaí veábáib veámóisinh.

3 Con ngôôí toín tai trong tóinhién, gáin bóic cháit cheávớigióii tóinhién, "gióii tóinhién laíthan theávoác của con ngôôí". Khaing ñoing niéu này, C.Maic ñháin máinh: "Ñhò theáinghóa laúgióii tóinhién laí *than theá* của con ngôôí, than theá mávớinoí con ngôôí phải óiláii trong quatrình thóoing xuyét giao tiếp ñeátóin tai. Nói ráing ñoí sóing theáxaic vàitính than của con ngôôí gáin lién với gióii tóinhién, nói ñhò theácháing qua chá còinghóa laúgióii tóinhién gáin lién với bain than gióii tóinhién, vì con ngôôí laí một bóiphái của

⁽¹⁰⁾ C.Maic vàPh.Añgghen. *Sñd.*, t.1, tr.569.

⁽¹¹⁾ C.Maic vàPh.Añgghen. *Sñd.*, t.1, tr.570.

⁽¹²⁾ C.Maic vàPh.Añgghen. *Sñd.*, t.1, tr.570.

⁽¹³⁾ C.Maic vàPh.Añgghen. *Sñd.*, t.3, tr.11.

⁽¹⁴⁾ C.Maic vàPh.Añgghen. *Sñd.*, t.3, tr.12.

⁽¹⁵⁾ C.Maic vàPh.Añgghen. *Sñd.*, t.3, tr.12.

giới tởi nhiên”⁽¹⁶⁾. Nhò vạy, rời rang laj nỏi vớì C.Maic, con ngồoì toan taii bao giừc cừng gản liẻn vớì nẻu kiẻn tởi nhiên nhấi nờnh; hỏn thea nỏa, con ngồoì laj mỏt bỏi phảin khỏng thea taich rỏi của giớì tởi nhiên.

Khi xac nờnh bản chấi tởi nhiên của con ngồoì, caic nha sảing lap chui nghỏa Maic tập trung vao nhỏing hoat nỏing của con ngồoì trong lịch sỏi C.Maic cho rang: “Bản thản con ngồoì bảt nằu bảng tởi phảin biẻt vớì sủic vậi ngay khi con ngồoì bảt nằu *sảin xuấi ra* nhỏing tỏ liệu sinh hoat của mình - nỏi laj mỏt bỏic tiẻn do toả chỏic cỏ thea của con ngồoì quy nờnh. Sảin xuấi ra nhỏing tỏ liệu sinh hoat của mình, nhỏ thea con ngồoì nằi gản tiẻp sảin xuấi ra chớnh nỏi sỏng vậi chấi của mình”⁽¹⁷⁾. Nẻi toan taii, con vậi cừng phải kiẻm sỏng, nhỏng caic thỏic kiẻm sỏng của chung khac hảin vớì hoat nỏing sảin xuấi của con ngồoì. Vẻi nẻim nay, C.Maic chẻ rỏi “Coản hiẻn, con vậi cừng sảin xuấi. Nỏi xỏy đỏng toả chỏi ỏu của nỏi nhỏ con ong, con hải ly, con kiẻn v.v.. Nhỏng con vậi chẻ sảin xuấi caìi ma bản thản nỏi hoac con nỏi trỏic tiẻp cản nẻn; nỏi sảin xuấi mỏt caic phiẻn diẻn, trong khi con ngồoì sảin xuấi mỏt caic toan diẻn, con vậi chẻ sảin xuấi vì bỏ chi phỏi bỏi nhu cầu thea xac trỏic tiẻp, con con ngồoì sảin xuấi ngay caìi khi khỏng bỏ nhu cầu nỏi rang buỏic”⁽¹⁸⁾. C.Maic con nhản mảnh rang: “Con vậi chẻ sảin xuấi ra bản thản nỏi con con ngồoì thì taii sảin xuấi ra toan bỏi giớì tởi nhiên”. Hỏn thea nỏa, vẻi taii sảin xuấi của con ngồoì khỏng chẻ nhản gải quẻt nhỏng nhu cầu vậi chấi, ma con vì nhỏng nhu cầu tinh thản. Do nỏi theo C.Maic, “con vậi chẻ xỏy đỏng theo kớch thỏic vậi nhu cầu của loải của nỏi con con ngồoì thì cỏi thea sảin xuấi theo kớch thỏic của bảt kyỏ loải nỏa vậi ỏu nằu cừng biẻt vậi dừng bản chấi cỏi hỏu của mình vậi nỏi tỏing; do nỏi con ngồoì cừng xỏy đỏng theo caic quy luấi của cỏi nẻp”⁽¹⁹⁾. C.Maic con cho rang: “Con vậi nỏing nhấi trỏic tiẻp vớì hoat nỏing sinh sỏng của nỏi Nỏi khỏng tởi phảin biẻt nỏi vớì hoat nỏing sinh sỏng của nỏi Nỏi laj *hoat nỏing sinh sỏng aỳ*. Con con ngồoì thì lam cho

bản thản hoat nỏing sinh sỏng của mình trỏi thản nỏi tỏing của yừ chới vậi của yừ thỏic của mình. Hoat nỏing sinh sỏng của con ngồoì laj hoat nỏing sinh sỏng cỏi yừ thỏic... Hoat nỏing sinh sỏng cỏi yừ thỏic phảin biẻt trỏic tiẻp con ngồoì vớì hoat nỏing sinh sỏng của con vậi”⁽²⁰⁾.

Cỏi thea nỏi, trong quan nẻim của caic nha sảing lap chui nghỏa Maic, *con ngồoì bảng hoat nỏing lao nỏing của mình nằi lam biẻn nỏi bản chấi tởi nhiên vậi taỏ ra bản chấi xỏi hoải của chớnh mình*. Con ngồoì khỏng chẻ sỏng trong mỏt trỏing tởi nhiên, ma con sỏng trong mỏt trỏing xỏi hoải, nẻn tởi nhiên vậi xỏi hoải trong mỏt con ngồoì gản bỏi khỏng kớch vớì nhau. Yẻu toả sinh hoac trong mỏt con ngồoì khỏng phải toan taii bẻn cảnh yẻu toả xỏi hoải, ma chung hoac quyẻn vao nhau vậi toan taii trong yẻu toả xỏi hoải. *Bản tớnh tởi nhiên của con ngồoì nỏic chuyẻn vao bản tớnh xỏi hoải của con ngồoì vậi nỏic caìi biẻn ỏu trong nỏi*

Hoat nỏing của con ngồoì chui yẻu laj hoat nỏing lao nỏing sảin xuấi, hoat nỏing caìi taỏ tởi nhiên, caìi taỏ xỏi hoải vậi thỏing qua nhỏing hoat nỏing nay, con ngồoì caìi taỏ chớnh bản thản mình, lam cho mình ngay cảng hoan thiẻn. Chớnh nhỏng hoat nỏing nay chỏi khỏng phải laj caìi gỏi khac nằi lam biẻn nỏi mảt sinh hoac của con ngồoì vậi lam cho nỏi mang tớnh ngồoì - tớnh xỏi hoải. Vậi cừng chớnh hoat nỏing thỏic tiẻn aỳ nằi lam cho nhỏng nhu cầu sinh vậi ỏu con ngồoì trỏi thản nhu cầu xỏi hoải. Vớì quan nẻim nay, Ph.Aỉngghen nằi khỏng nờnh: “Lao nỏing laj nẻu kiẻn cỏ bản nằu tiẻn của toan bỏi nỏi sỏng loải ngồoì, vậi nhỏ thea nẻn mỏt mỏic mảt trẻn mỏt yừ nghỏa nỏa nỏi chung ta phải nỏi: lao nỏing nằi sảing taỏ ra bản thản con ngồoì”⁽²¹⁾. Con ngồoì toan taii gản liẻn vớì lao nỏing, bỏi nhỏ cỏi lao nỏing ma con ngồoì thoải mảnh nhỏng nhu cầu của cuỏic sỏng. Vì thea lao nỏing khỏng chẻ trỏi thản thuỏc tớnh chung của con ngồoì, lao nỏing con nỏic xỏi hoải hoải

Vớì caic nha sảing lap chui nghỏa Maic, con ngồoì laj sảin phảim của sỏi phải triẻn hỏing tỏi nằn cao nhấi của tởi nhiên, gản bỏi chấi che vớì tởi nhiên, thản thea vỏi cỏ của tởi nhiên; bảng hoat nỏing thỏic tiẻn của mình, nhấi laj hoat nỏing sảin xuấi, con ngồoì nằi biẻn thuỏc tớnh tởi nhiên của mình

⁽¹⁶⁾ C.Maic vậi Ph.Aỉngghen. *Sỉd.*, t.42, tr.135.

⁽¹⁷⁾ C.Maic vậi Ph.Aỉngghen. *Sỉd.*, t.3, tr.29.

⁽¹⁸⁾ C.Maic vậi Ph.Aỉngghen. *Sỉd.*, t.42, tr.137.

⁽¹⁹⁾ C.Maic vậi Ph.Aỉngghen. *Sỉd.*, t.42, tr.137.

⁽²⁰⁾ C.Maic vậi Ph.Aỉngghen. *Sỉd.*, t.42, tr.136.

⁽²¹⁾ C.Maic vậi Ph.Aỉngghen. *Sỉd.*, t.20, tr.641

thanh bân chât xâ hoả. *Chê coi trong xâ hoả, con ngôôí mòi theá hiên bân chât tòi nhiên vaí xâ hoả của mình. Tòi nhiên vaí xâ hoả thoáng nhât vôí nhau trong bân chât con ngôôí. Con ngôôí laí mòi toáng theá toá tãi vôí cái hai măt tòi nhiên vaí xâ hoả. Con ngôôí chính laí "nông vaí xâ hoả", nông vaí biêt cheá taó vaí sôú dung công cui lao nông, nông vaí tòi nhân thộc nồôc mình, tòi cái taó chính mình. Con ngôôí khoáng chê gáin vôí tòi nhiên, maí con coi khai năng lam chui tòi nhiên, lam chui xâ hoả. Con ngôôí vôá laí chui theá của nhân thộc, vôá laí khách theá của nhân thộc. Con ngôôí, nôi laí con ngôôí hiên thộc, con ngôôí nồôc theá hiên ra thoáng qua hoát nông thộc tiến hết sôic phong phuí của nôi Bảng hoát nông thộc tiến, con ngôôí hình thanh nên nhôáng phẩm chât nãi thui của nôi nhôáng phẩm chât maí khoáng mòi loái vaí náo coi nồôc - phẩm chât xâ hoả.*

Bân chât nãi thui của con ngôôí khoáng nôn gian theá hiên ôi thâin xâc, maí thút của nôi cũng khoáng pháí laí theá hiên ôi cái phẩm chât trôu tồông náo nôi maí laí ôi phẩm chât xâ hoả.

Trong tính hiên thộc của nôi bân chât con ngôôí laí toáng hoái cái quan hệ xâ hoả, song nôi khoáng pháí laí toáng sôú gâin nôn cái quan hệ xâ hoả phôi tạp, nân cheá nhau, maí nôi laí toáng hoái taí thay nhôáng quan hệ xâ hoả của con ngôôí. Nôi laí mòi cái mòi, khách veá chât so vôí toáng sôú nhôáng quan hệ xâ hoả cui theá

4 Kháing nình bân chât con ngôôí laí toáng hoái cái quan hệ xâ hoả, cái nhaí saing lập chui nghóa Maíc khoáng chê nêc áp nên mòi quan hệ con ngôôí - tòi nhiên - xâ hoả, maí con tiến hanh pháin tích *vô theá chui theá vai trôu saing taó lịch sôú của con ngôôí.*

Xem xét vô theá của con ngôôí trong tiến trình phát triển của lịch sôú nhân loái, cái nhaí saing lập chui nghóa Maíc nãi nãi nên quan niệm rằng, khuyh hôông chung của tiến trình phát triển lịch sôú nồôc quy nình bôí sôú phát triển của lốc lôông sản xuất xâ hoả - nôi laí con ngôôí vaí nhôáng công cui lao nông do con ngôôí taó ra. Sôú phát triển nôi của lốc lôông sản xuất xâ hoả, tòi nôi nãi nôi lên trình nôi phát triển của xâ hoả. Râng lốc lôông sản xuất, theo C.Maíc, laí "kết quả của nghò lốc thộc tiến của con ngôôí". Nghò lốc thộc tiến nay, nên lóôit nôi laí bô quy nình bôí nhôáng nêiu

kiến sinh tồn của con ngôôí, bôí "mòi hình thộc xâ hoả nãi tồn tại trôôc khi coi nhôáng lốc lôông sản xuất ấy". Mòi theá của con ngôôí bao giôu cũng nhân nồôc nhôáng lốc lôông sản xuất do theá của trôôc taó ra vaí sôú dung chung lam phôông tiến cho hoát nông sản xuất mòi. Nhôu sôú chuyên giao lốc lôông sản xuất ấy maí con ngôôí nãi "hình thanh nên mòi liên hệ trong lịch sôú loái ngôôí, hình thanh lịch sôú loái ngôôí". Lốc lôông sản xuất vaí cái quan hệ xâ hoả của con ngôôí ngay cang phát triển thì "lịch sôú nôi cang trôú thanh lịch sôú loái ngôôí". Vôí quan niệm nôi C.Maíc kết luận: "*Xâ hoả... laí sản phẩm của sôú taic nông qua laí giôá nhôáng con ngôôí*" vaí "*lịch sôú xâ hoả của con ngôôí luôn chê laí lịch sôú của sôú phát triển cái nhân của nhôáng con ngôôí*"⁽²²⁾.

Theo nôi coi theá nôi, trong quan niệm của cái nhaí saing lập chui nghóa Maíc, con ngôôí khoáng chê laí chui theá của hoát nông sản xuất, con ngôôí con laí chui theá của hoát nông lịch sôú laí ngôôí saing taó ra lịch sôú Bảng hoát nông thộc tiến, con ngôôí nãi nãi dâu áin saing taó của bân tay vaí trí tuệ của mình vaí giôú tòi nhiên, cái taó nôi sống xâ hoả vaí qua nôi phát triển vaí hoan thiên chính bân thân mình. Con ngôôí vôá laí chui theá vôá laí nôi tồông của quá trình phát triển lịch sôú. Con ngôôí lam nên lịch sôú của chính mình. Do vậy maí lịch sôú laí lịch sôú của con ngôôí, do con ngôôí vaí vì con ngôôí. Lịch sôú nôi khoáng chê laí mòi chuoá biên cái nồôc taó nên bôí nhôáng nêiu kiến khách quan, maí con laí mòi chuoá nhôáng hoát nông do con ngôôí thộc hiên. Con ngôôí vôá laí sản phẩm của hoan cainh, vôá laí chui theá của mòi sôú biên nôi của hoan cainh. Bảng hoát nông thộc tiến nâng nông vaí saing taó, con ngôôí lam thay nôi khoáng chê bô măt tòi nhiên, maí cái bô măt xâ hoả của chính mình.

Vôí quan niệm ấy, cái nhaí saing lập chui nghóa Maíc nãi kháing nình rằng, khoáng pháí lịch sôú sôú dung con ngôôí nhô mòi phôông tiến nê nãi múc ních; rằng con ngôôí vôá laí tiến nê thôông xuyên của lịch sôú vôá laí sản phẩm, laí kết quả thôông xuyên của lịch sôú con ngôôí vôá laí diên viên, vôá laí taic giaí của vôú kích do mình dâu dông vaí hoan cainh chê coi theá taó ra con ngôôí trong chông môt con ngôôí taó ra chính hoan cainh ấy. Do

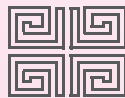
⁽²²⁾ C.Maíc vaí Ph.Ángghen. *Sđđ.*, t.27, tr.657, 658.

vây, theo các ông, chính con người phải nhận nỗi hoàn cảnh, tạo ra “hoàn cảnh hợp tính người” để phát triển bản chất và hoàn thiện nhân cách của chính mình. Con người tạo ra “bộ óc nhạy” cho chính mình “tổ vô ông quốc của ta yêu sang vô ông quốc của tôi do” khi con người làm chủ trời nhiên, làm chủ xã hội “một cách thật sự và coi y như thực”; khi những quy luật chi phối hành động xã hội của con người vẫn nối lập với con người nhờ những quy luật trời nhiên, xa lạ, nỗi con người “vẫn dùng một cách hoàn toàn tự giác” và do vậy, “bè con người chi phối”; khi “tồn tại xã hội của con người” mà từ trước tới nay vẫn “nối lập với con người nhờ những cái do trời nhiên và lịch sử gán cho con người” đã biến thành “hành động tự do” của bản thân con người và khi “những lực lượng khách quan bên ngoài” mà từ trước tới nay vẫn “thống trị lịch sử” sẽ do chính con người kiểm soát và do vậy mà con người “bắt đầu tự mình sáng tạo ra lịch sử” của chính mình một cách hoàn toàn tự giác⁽²³⁾. Con người, với khả năng lao động và năng lực sáng tạo tiềm tàng, đã làm nên các cuộc cách mạng trong những thời đại và mình của nó từ nên và mình của nó nên và mình hiện nay. Với khả năng và năng lực nó con người chính là nguồn lực cho sự phát triển kinh tế - xã hội và là chủ thể sáng tạo nên những nên và mình trong lịch sử nhân loại.

Không nên bản chất con người là tổng hợp

các quan hệ xã hội, không nên bản chất xã hội của con người và con người với tổ chức con người xã hội, các nhà sáng lập chủ nghĩa Mác cũng không thể không nên con người với tổ chức cá nhân, con người với tổ chức con người coi cá tính, không nên tính đã đang, phong phú của cá tính con người. Tính đã đang, phong phú trong cá tính con người, theo hai ông, tùy thuộc vào sự đã đang, phong phú của những mối quan hệ xã hội của con người. Trong công việc xã hội, mỗi cá nhân là sự tổng hợp không chỉ các quan hệ xã hội hiện tại, mà cả những quan hệ xã hội đã có trong lịch sử nhân loại. Cá nhân là hiện tượng mang tính lịch sử. Quan hệ giữa cá nhân và xã hội biến đổi theo tiến trình phát triển của lịch sử. Với tổ chức cá nhân trong công việc xã hội, con người tham gia vào quá trình tạo ra các quan hệ xã hội, trở thành chủ thể lịch sử sáng tạo ra lịch sử của chính mình, lịch sử xã hội loài người và thực này tiến trình phát triển lịch sử.

Với quan niệm này, các nhà sáng lập chủ nghĩa Mác đã nêu nên kết luận: Trình độ giải phóng xã hội luôn thể hiện ra ở sự tự do của xã hội. Giải phóng cá nhân tạo ra năng lực cho sự giải phóng xã hội và nên lối mình, giải phóng xã hội lại trở thành điều kiện thiết yếu cho sự giải phóng cá nhân. Con người tự giải phóng cho mình và qua nội giải phóng xã hội, thực này tiến trình xã hội.

⁽²³⁾ Xem: C.Mác và Ph.Ăngghen. *Sđđ.*, t.19, tr.330.